

Frazeologia

Frazeologia to dział nauki o języku, który zajmuje się opisem i analizą ustalonych połączeń wielowyrazowych – **związków frazeologicznych**, często zwanych **frazeologizmami**.

Frazeologizmy i ich podział

Frazeologizm to stały związek wyrazowy, którego znaczenie wynika z sumy znaczeń wyrazów składających się na jego konstrukcję, np. *zakazany owoc*, *tryskać zdrowiem*, *pójść po rozum do głowy*.

PODZIAŁ FRAZEOLGIZMÓW ZE WZGLĘDU NA ICH BUDOWĘ

WYRAŻENIE	ZWROT	FRAZA
mogą je tworzyć dwa rzeczowniki, rzeczownik z przymiotnikiem, dwa przysłówki, czasem wyrażenie przyimkowe, np. <i>stajnia Augiasza</i> , <i>biały kruk</i> , <i>krótko i węzłowato</i> , <i>okno na świat</i> .	występuje w nim czasownik z rzeczownikiem, przysłówkiem lub wyrażeniem przyimkowym, np. <i>dzwonić zębami</i> , <i>spuścić z tonu</i> , <i>znieść mężnie</i> .	występuje zawsze w funkcji zdania lub jego równoważnika w określonej formie gramatycznej, np. <i>włos się jeży na głowie</i> , <i>kamień spadł mi z serca</i> .

1. Wyjaśnij znaczenie podanych frazeologizmów. Określ ich rodzaj, biorąc pod uwagę różnice w budowie.

Wzór: niech cię o to głowa nie boli – nie martw się (fraz)

- a) być oczkiem w głowie
- b) głowa państwa
- c) coś komuś chodzi po głowie

ŹRÓDŁA FRAZEOLGIZMÓW

BIBLIA <i>niewierny Tomasz</i> , <i>zamienić się w słup soli</i> , <i>wdowi grosz</i>	LITERATURA <i>być albo nie być</i> , <i>walczyć z wiatrakami</i> , <i>dantejskie sceny</i>	MITOLOGIA <i>syzyfowa praca</i> , <i>pięta Achillesa</i> , <i>syreni śpiew</i>
FAKTY HISTORYCZNE <i>drakońskie prawo</i> , <i>bajońskie sumy</i> , <i>szkoda czasu i atlasu</i>	DOŚWIADCZENIE, ŻYCIE LUDU <i>wciskać kit</i> , <i>brać byka za rogi</i> , <i>gadać jak dziad do obrazu</i>	

2. Na podstawie podanego schematu określ źródła następujących frazeologizmów: wolać o pomstę do nieba, spuścić nos na kwintę, ciepłe kluski, miłosierny Samarytanin, silny jak Herkules, dojść po nitce do kłębka, Sodom i Gomora, manna z nieba, zadzierać nosa, wziąć nogi za pas, znaleźć się w objęciach Morfeusza, judaszowe srebrniki, puszka Pandory, robić z igły widły, grać na nerwach, krecia robota, jabłko niezgody, jak z krzyża zdjęty, mieć serce i patrzeć w serce.

3. Uzupełnij słownictwo, które wykorzystasz w trakcie redagowania opisu rzeźby Xawerego Dunikowskiego *Tchnienie*. Wśród podanych przykładów wyszukaj frazeologizmy.

- a) monumentalna bryła, skupiona twarz, geometryczny kształt nosa, tchnienie życia i miłości;
 b) przychyli dziecko nieba, trwa na straży, chroni maleństwo, tuli dziecko, jest ono jej oczkiem w głowie;
 c) los dziecka leży matce na sercu, maleństwo opiera się rączką o pierś matki, matka symbolizuje gotowość do obrony dziecka, przyjmie dziecko z otwartymi ramionami.

Xawery Dunikowski
Tchnienie, 1903

Związki frazeologiczne w naszym języku i poprawne posługiwanie się nimi

1. Wyjaśnij znaczenie następujących frazeologizmów.

- a) wziąć nogi za pas c) ruszyć z kopyta e) maczać w czymś palce
 b) wypić kielich gorczy d) niebo w gębie f) zbijać bąki

2. Przygotuj dwa zestawy frazeologizmów (po dwa przykłady w każdym) do konkursu, w którym uczestnicy odgadują hasło za pomocą rysunków lub gestykulacji. Przeprowadźcie taki konkurs w klasie.

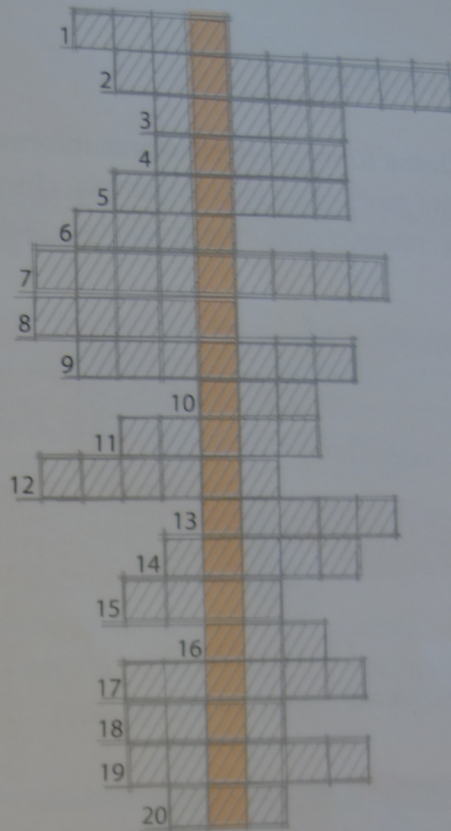
3. Przepisz podany tekst do zeszytu, uzupełniając puste miejsca. Podkreśl frazeologizmy.

Wczoraj harowałem jak []. Rano czułem się jak z []. Wszyscy mówili, że wstałem lewą [] z łóżka. „Takim to dobrze” – pomyślałem – „chodzą spać z []”. Ja byłem błądy jak []. Czułem [] strach. Dzisiaj sprawdzian. Potrzebny mi jak [] w moście. Umialem tyle, co [] napłakał. W szkole siedziałem jak na []. Okazało się jednak, że [] ma wielkie oczy. Gdy usłyszałem pytania, kamień spadł mi z [].

Zapamiętaj! Frazeologizmy sprawiają, że wypowiedź jest bardziej urozmaicona, pełna ekspresji i obrazowości, subiektywna, a często precyzyjniejsza.

5. Przerysuj do zeszytu i rozwiąż krzyżówkę. Odczytaj hasło i wyjaśnij jego znaczenie. Ułóż z nim zdanie.

- 1) zakazany ...
- 2) pięta ...
- 3) zrobić kogoś w ...
- 4) ... grosz
- 5) twardy ... do zgryzienia
- 6) wstawać lewą ... z łóżka
- 7) bać się jak diabeł ... wody
- 8) ostatnia ... ratunku
- 9) nabić kogoś w ...
- 10) kłamać jak z ...
- 11) mieć ... w nosie
- 12) wilczy ...
- 13) głowa na ...
- 14) dolewać ... do ognia
- 15) dzielić ... na czworo
- 16) wziąć nogi za ...
- 17) uciec, gdzie ... rośnie
- 18) lepszy ... niż nic
- 19) potrzebny jak ... w moście
- 20) dumny jak ...

6. Dokończ przysłowia. Do jednego z nich napisz w zeszytu krótki komentarz.

a) Gdzie kucharek sześć, ____	e) W marcu ____
b) Kto pod kim dołki kopie, ____	f) Jak Kuba Bogu, ____
c) Jak trwoga to ____	g) Bez pracy ____
d) Nie czyń drugiemu, ____	

7. Wiele przysłów i sentencji zostało sparodiowanych. W kilku zdaniach objaśnij znaczenie dwóch przedstawionych poniżej.

- a) Prochy bierzesz i w proch się obrócisz!
- b) Na złodzieju czapka z lisa.

Zapamiętaj! Do stałych związków frazeologicznych należą przysłowia, które są najkrótszymi tekstami literackimi. Ze względu na budowę stanowią na ogół frazę. W każdym przysłowiu zawarta jest ważna myśl lub nauka życiowa przedstawiona w obrazowej, metaforycznej formie.